

עלון הדרך להוראת פרשת השבוע
ע"פ הגליונות של נחמה ליבוביץ

פרשת נשא (תשכ"ד)

פרק ז'
קרבו נשיאים

פליאה גדולה אשר השתדלו רבים מן המפרשים ליישבה עומדת לפנינו בלמוד פרק זה: כל מי שלומד את פרקנו ואפילו למוד שמחי ביותר יעמוד בפניה, שתיים עשרה פעם שומעים אנו אותם הדברים על הקערה, המזרק, הכף, הפר, האיל, הכבש... והן לא יתכן - וכל דרך למודנו מתנגדת לכך - שיחיה זה דבר "שבמקרה", שלא תהיה בזה כונה מיוחדת.

האברבנאל, שכחו גדול בנסוח השאלות (שאלות אשר כבר הקשו אותם קודמיו מבלי לנסח אותן בבחירות כזו) מקשה:

למה זכר הכתוב כאן קרבן כל אחד מחנשיאים בפרטיות הענינים, בחיות קרבנותיהם שוים מבלי חלוף כלל, והיה די כשיאמר בראשון מהם: "זה קרבן נחשון בן עמינדב" דרך משל ואחר כך דבר יום ביומו, וכן הקריב פלוני ביום פלוני, לא שיכתוב דבר אחד י"ב פעמים, שהוא כפל מופלג ודבר זר?

יתן המורה לתלמידיו לשער תשובה או תשובות לשאלה - וכן יעזר בדברי הרמב"ן ב"ה ויקריבו נשיאי ישראל החל מן "והנכון בטעם הכתוב כי הקב"ה חולק כבוד ליריאיו".

אולי אפשר גם להסתייע בפתרון השאלה בדברים שנאמרו גם כדי ליישב תמיהת המניין במדבר, שלא הסתפקה התורה בקביעת המספר הסופי, אלא נאמר מספר של כל שבט ושבט ושנמנו דוקא לגלגלת וכמאמר:

במדבר רבה: "במספר שמות לגלגלתם".

אמר לו הקב"ה למנותם בכבוד ובגדולה לכל אחד ואחד, לא תהיה אומר לראש המשפחה: "כמה במשפחתך? כמה בנים יש לך? אלא כולהוון יהוון עוברין לפניך באימה ובכבוד ואתה מונה אותם. הלא הוא דכתיב: "במספר שמות מן עשרים שנה ומעלה לגלגלותם".

פליאה גדולה זו היא שהביאה את פרשנינו לכך להזדקק למרשים רבים ושונים הרחוקים מן חפשו - שלא כדרכם. וכבר העיר על כך בעל "דברי דוד" על רש"י (הלא הוא ר' דוד בעל הס"ז על ש"ע) לדברי רש"י.

ד"ה פר אחדן כנגד אברהם.

לא כתב רש"י זה גבי יהודה (היינו לא בפ' ט"ו ששם מוזכר קרבן נחשון למטה יהודה ושם מוזכר הפר לראשונה אלא כתב רש"י פרושו לפר, לאיל - כנגד יצחק, לכבש - כנגד יעקב, לפסוק כ"א: אגב קרבנו של נתנאל בן זווער שחקריב שני) כדי לתרץ למח הוצרך להזכיר בכל אחד קרבנות אלן ולא אמר בקצור סך כולם, אלא שכל אחד בא לדרשה, כמו שכתביא הרמב"ן בשם המדרש בכל שבט טעם מיוחד לקרבנו. ועל כן הביא רש"י דרשה מיוחדת על השני ומאי דאפשר לו למדרש דרש; ומכח זה שינה רש"י דרכו בכל מקום לפרש פשוטו של מקרא ולא דרשות של גימטריאות, מה שעשה כאן, מן הטעם שאמרנו.

אבל הדרך בה הלכו הדרשות המובאות לקרבן הנשיאים הן ברש"י הן ברמב"ן, אינו רק על דרך הגימטריאות, רבן הן על דרך האנלוגיה. ("כנגד") בחלקן אנלוגיות של צורה, וברובן אנלוגיות מספריות. דברים חשובים על דרך זו של מדרשינו כתב היצמן בספרו "דרכי האגדה" *.

את דרך האנלוגיה המספרית למדו חז"ל כבר מן המקרא עצמו. וכן נאמר במדה כ"ז מברייתא דל"ב מדה שהתורה נדרשת.

מעין שדורשין "כנגד" (בהוצאות ישנות הגירסא "מנגד" אך הוצאה המדעית של אנלאו הגירסא "כנגד") באגדה? שב' (במד' י"ד) "במספר הימים אשר תרתם את הארץ ארבעים יום יום לשנה יום לשנה תשאו את עונותיכם". וכן הוא אומר (מלכים ב' י') "ויאמר ה' אל יהוא יען אשר הטיבות ועשית הישר בעיני, ככל אשר בלבבי עשית לבית אחאב, בני רבעים ישבו לך על כסא ישראל". למח בני רבעים? כנגד ארבעה דורות שעמדה מלכות אחאב ובעקרה על ידו ואלו הן: עמרי אחאב ויורם ובניו. ל"יורם" שנאמר: ונרד לשלום בני המלך והגבירה**.

ועל פי מדה זו נדרשו אנלוגיות - לפעמים אנלוגיות החושפות משמעויות עמוקות - בין מעשי בני אדם במקרא בהזדמנויות דומות, בין עולם עליון לעולם תחתון, בין מצוות לבין מאורעות הסטוריים, ולטוב זה של מדרשים שייכים שם מדרשינו.

נחמה ליבוביץ

* עיין בפרק ז' "קישור"

** ויפה מעיר תייבמן לאנלוגיה זו: האם זאת אומרת, שמפני שהמרגלים בילו בארץ זמן רב כל כך, ימשכו הנדודים במידה כזאת? לא ולא! כי מלבד זה שהמרגלים הרעים מתו מיד (י"ד ל"ז) והעונש נגזר רק על בני המתלוננים, העיקר הוא כי התורה אינה מבנה את המרגלים על ששהו בארץ ארבעים יום, אדרבא, הם ראויים לשבח מפני שהמשיכו בבצוע תפקידם שסכנת מות היתה כרוכה בו! אין כאן איפוא שום יחס מתימטי ישיר בין אורך המעשה לאורך הענש, אלא שיוון המספרים מורה רק על חשיבות ההדדית בין המעשים.